

2018. május

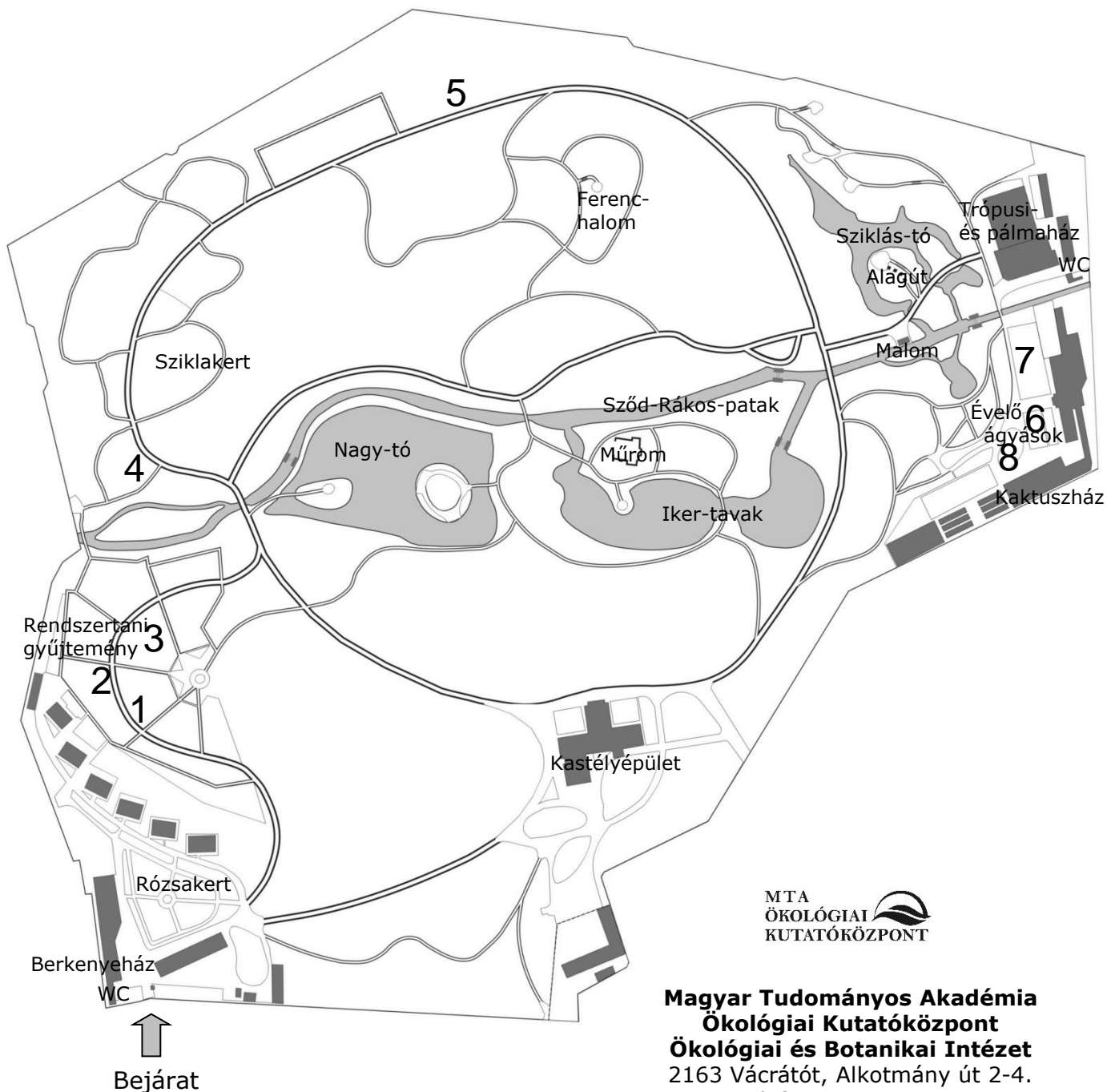
A hónap érdekességei

Nemzeti Botanikus Kert Vácrátót

Iris sibirica

**Térképes útmutatónk abban segít,
hogy az aktuálisan virágzó fajok,
vagy más időszakú látnivalók közül
néhányat könnyedén megtaláljon
Kertünkben.**

MTA
ÖKOLÓGIAI
KUTATÓKÖZPONT

**Magyar Tudományos Akadémia
Ökológiai Kutatóközpont
Ökológiai és Botanikai Intézet**
2163 Vácrátót, Alkotmány út 2-4.
Telefon.: 28-360-122
E-mail: botanikuskert@okologia.mta.hu
www.botanikuskert.hu
www.okologia.mta.hu

Üdvözljük hazánk leggazdagabb, mintegy 12 000 növényfajt és fajtát számláló élőnövény-gyűjteményében, a Magyar Tudományos Akadémia Nemzeti Botanikus Kertjében. Törzsvendégeink jól tudják, hogy tűzzön kegyetlenül a nap, fújjon a jeges szél, a 27 hektáron elhelyezkedő, elbűvölő hangulatú tájképi kertbe ágyazódó tudományos gyűjtemény évszakról évszakra mindig kínál valami érdekességet a növényvilág végtelen sokféleségéből. Havonta megjelenő térképes ajánlatunkkal néhány időszerű látnivalóra szeretnénk felhívni növénytudományunk látogatóink figyelmét.

PÜNKÖSD HAVA

Időjárás szempontjából a legkellemesebb hónap kertünkben a május. Az április esőkre nagy szüksége volt a hóolvadást nélkülöző talajnak, és az enyhe télnek is köszönhetően, az idei virágpompa különösen gazdag. Bár a hirtelen beköszöntött nagy meleg következtében gyorsabban elvirágoztak a tulipánok, és a kora tavaszi cserjék is, van még bőven látnivaló a májusi kertben, a sziklakerti évelők teljes pompájukban nyílnak.

1. A rendszertani gyűjteményben, a kutyatejfélék (*Euphorbiaceae*) ágyásában teljes pompájukban virítanak a **kutyatejek** (*Euphorbia*). Tejnedves növények, „viráguk” igazából egy bonyolult szerkezetű, átalakult virágszár, az ún. *cyathium*, mely csupasz virágokból áll. A látszólag csészeszerű virágtakaró tulajdonképpen 5 összenőtt fellevelekből áll, ezen belül egy termő és sok porzó található, melyek egy-egy csupasz termős ill. porzós virág. A cyathiumok általában álneműs virágzatot alkotnak. Az óvilági, száraz, sivatagos területeken is élnek kutyatejek, ezeket a pozsgás, húsos levelű, gyakran kaktuszokra emlékeztető növényeket a kaktusz- és pozsgás kertekben tekinthetjük meg.

2. A rutafélék (*Rutaceae*) ágyásában nyílik a szépségéről messziről feltűnő **nagyzezerjófű** (*Dictamnus albus*). Erőteljes évelő növény, jellegzetes illata erősen párologó illóolajai miatt száraz, forró napokon különösen erőteljesen érezhető. Nagy, kissé bőrnemű levelei szárnyasan összetettek, s az illóolajtartóktól áttetszően pontozottak. Szára, virágzata s termése is mirigyszőröktől ragadós. Nyugat-Európától a Himalájáig elterjedt faj, száraz, sziklás erdőkben él. Nálunk is őshonos, főleg a középhegységeink és a Dunántúl karsztbokorerdeiben, száraz tölgyesek szélén. Gyógynövényként is ismert. A leveleiből készült tea emésztéscsökkentő, nyugtató hatású, gyökere vizelethajtó, méhösszehúzó. Illóolaját a parfümpar is használja. VIGYÁZAT, érintése arra érzékeny bőrűeknél bőrgyulladást, fájdalmas hólyagokat okozhat! VÉDETT faj!

3. A keresztesvirágúak (*Cruciferae*) ágyásában messze kimagaslóan a **szümcső** (*Bunias orientalis*) sárga virágú töve. Évelő növény. Őshazája Szibériától Kelet-Európáig terjed, de az 1600-as években egész Európában meghonosodott. Terjesztésében az orosz hadsereg is közreműködhetett, mert a lovak abrakjával a szümcső magokat és a gyökérdarabokat is behurcolták. Nálunk is sokféle előfordul, gyomtársulásokban, legelőkön. Alacsonyabb nála, és ezüstös levelű a szintén sárga virágú **festőcsülleng** (*Isatis tinctoria*). Kelet-mediterrán vagy közép-ázsiai eredetű, de nálunk is meghonosodott, sztyeppréteken fordul elő, VÉDETT! Nagyon fontos, ősi kékfestő növény. Valamikor a megszártott csülenglevelet malomban finomra őrölték, vízzel sűrű pépet kevertek belőle, majd két hétig erjesztették, azután golyóvá gyúrva kiszáritották.

4. A **pompáslenc** (*Kolkwitzia amabilis*) 2-3 m magas lombhullató cserje. Idősebb ágain kérge barna foltokban hámló. Tojásdad alakú, egyszerű levelei szőrösök. Ivesen hajló ágait elborítják, sátorozó virágzatba tömörülő, illatos, másfél cm-es virágai. A harang alakú virágok pártája fehérrel futtatott pasztell rózsaszínű, sárga torokkal, bíbor árnyalatú csészéje szőrös. Kína középső tartományában, sziklás bokorerdőkben őshonos, fény- és melegigényes növény. Ha a jegypénztárban jelképes összegért megvásárolják a „Kínai tanséta” vezető füzetért, többet is meg tudhatnak e ritka cserjéről.

5. A kert magasabb részein, a cserjék és fák közti kis tisztásokon most nyílik a **ligeti hatszegfű** (*Silene italica ssp. nemoralis*) és a **mezei zsálya** (*Salvia pratensis*). A hatszegfű fehér, kéthasábú, krémfehér szirmú virágai, magas, de törékeny termete és a csipkés levelű, ibolyakék, ajkás virágú zsálya tavaszi hangulatot varázsol a kaszálóterületekre. Mindkét faj azok közé a növények közé tartozik, melyeket nem vetettünk vagy ültettünk a botanikus kertbe, hanem a hazai, természetes növényzet része. A ligeti hatszegfű az erdősztyeppék növénye, száraz réteken, bokorerdőkben őshonos az Északi-középhegységben és a Villányi-hegységben, a mezei zsálya sztyeppréteken és kaszálóréteken gyakori szerte a Kárpát-medencében.

6. Az utolsó fagyveszélyes napok után a teletető üvegházakból a szabadba kerültek a mediterrán növények. A Karbonháza előtt **leanderek** (*Nerium oleander*) fajtagyűjteménye hívogatja a látogatókat. A Dél-Spanyolországtól, Kisázsian át a Himalájáig honos örökzöld cserje mára az egyik legdivatosabb dézsás dísznövény. Hazájában kavicsos patakpartok, folyópartok napsütötte lejtőin él. Szálas-lándzsás, bőrnemű levelei 3-4-es örvökben állnak. Végálló, laza, sátorozó fűrtben, júniustól októberig nyíló virága természetes élőhelyén rózsaszínű, kerti fajtái között piros, fehér, sárga árnyalatú is ismert. 5-tagú forrt pártájának cimpái jobbra csavarodnak. A párta torkában kis mellékpárta alakul ki. Megnyílt, bordás toktermésében fejlődő magokon bolyhos repítő szőrök alakulnak ki. Minden része mérgező! Hajtásai szívbénítő hatású tejnedvet tartalmaznak. Feljegyezték, hogy 1808-ban, mikor Napóleon katonái frissen metszett ágaiból, sütéshez nyársat készítettek, 8-an meghalnak.

7. A sziklakerti és évelőgyűjteményben most nyílik a **szibériai nőszirm** (*Iris sibirica*). Ibolyáskék külső lepelcimpái fehéres rajzolatúak és jellegzetességük, hogy közepükön nem viselnek hosszú, többsejtű szőrökből álló szakállat. Európa nyugati részétől egészen a Bajkál-tóig előforduló növény, mely leginkább a mocsaras helyeken, vízpartokon fordul elő. Nálunk is őshonos, elsősorban a Dunántúlon és a középhegységeinkben, a mocsár- és láprétek VÉDETT, ritka növénye, az Alföldön szórványos. Mivel számtalan szebbnél szebb fajtáját és hibridjét nemesítették ki a kertészek, növényárudákban inkább ezekkel találkozhatunk.

8. Néhány lépésre tőle most virágzik az **illatos gólyaorr** vagy kandillagólyaorr (*Geranium macrorrhizum*). Nevét nem virágairól, hanem rendkívül aromás, erős szagú lombjáról. Nagy, mélyen hasadt alsó, és kisebb, rövidebb nyelvű felső leveleinek felszínét sűrűn mirigyszőrös, melyek intenzív szaga érintésre még inkább érezhető. A gólyaorrok termésének alakja olyan, mint egy gólya csőre. Őshazája Délkelet-Európa hegységeiben van, Erdélyben a Kárpátok déli vonulatában, törmeléklejtőkön, sziklás hegyoldalakon, hegyi patakok partján él. Hajtásait a Balkánon afrodisziákumnak tartják. Gyöktörzsszel terjedő, sűrű növéssű növény, ezért mint talajtakaró, a díszkertészetben is népszerű. Koranyáron élénk rózsaszín virágaival, ősszel bronzvörösre váltó leveleivel díszít. Fajtái is ismertek, évelőgyűjteményünkben most virít a halvány rózsaszín **'Spessart'**.

